

İLERİ KEŞİDE TARİHLİ (VADELİ) ÇEKLERE İLİŞKİN BİR ÖNERİ

Prof. Dr. ÜNAL TEKİNALP*

I

1. 3167 sayılı “Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun” (“ÇekK”)’un amacı, sahibi bilinmeyen veya hayalî olan çek hesaplarının açılmasını engelleyip, bu yolla ve diğer önlemlerle, karşılıksız çek keşide edilmesi tehlikesini azaltmak, ayrıca etkili, önleyici ve caydırıcı hükümlerle çeki güvenilir bir ödeme aracı haline getirmektir. Onun için, ÇekK bir dizi tedbir içermektedir. Şöyle ki, çeki kısmen veya tamamen karşılıksız çıkan kişinin, bir taraftan çek karneleri elinden alınıp, mevcut karşılıksız çek çekme riski bertaraf edilmiş, diğer taraftan da ona, ortaya çıkan kanuna aykırılığı “düzeltme hakkı” tanınarak, içine düştüğü kötü durumdan kurtulma olanağı verilmiştir. Bu şahsın anılan haktan yararlanmak istememesi veya arzusuna rağmen yararlanamaması halinde, çek defteri kullanması süresiz yasaklanmış ve karşılıksız çekin şikayete bağlı bir suç bağlamında hapisle cezalandırılması uygun görülmüştür.

2. ÇekK amacına hizmet edememiş, iki defa değiştirilmiştir. Bunlardan birincisi 3863, ikincisi ise 4358 sayılı kanunla yapılmıştır¹; üçüncü değişiklik tasarısı ise halen TBMM’de bulunmaktadır. 3863 sayılı kanun ile, bazı şartlarla kamu davasının ve cezanın her aşamada kaldırılması imkânı yaratılmıştır. Şöyle ki, ÇekK’nın değişik 16. maddesi uyarınca, keşideci çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını, %10 tazminatı ve gecikme faiziyle birlikte muhatap bankaya veya bir şubesi-

* İstanbul Üniversitesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Sırasıyla, RG 26.1.1993, 21447; 4.4.1998, 23307.

ne yatırdığı takdirde –vazgeçmesi şartı aranmaksızın– kamu davası ve ceza kaldırılır. 4358 sayılı kanun ile getirilen değişiklik ise, çekle işleyen hesapların açılmasının düzenlenmesi ve senedin, –muhatap bankanın, keşidecinin çek hesabının bulunduğu şubesi dışındaki– bir şubesine ibrazı halinde, hamilin vergi numarasının tespit edilmesiyle ilgilidir. Anayasa Mahkemesi ise, 11.1.1994 tarihli ve E.1993/29-K.1994/1 sayılı kararında², ÇekK'nın geçici maddesinin ihtiva ettiği iki ibareyi iptal etmiştir. Bunlar “*üç ay içinde*” ve “*yine bu sürede*” sözcüklerinden meydana gelen, kamu davası ve cezanın kaldırılması için zaman sınırlamaları koyan cümle parçalarıdır. Şöyle ki, Yüksek Mahkemeye göre, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce mahkûmiyet hükmü kesinleşmiş olan kişilerin, karşılıksız kalan tutarı, %10 tazminatı ve gecikme faiziyle birlikte muhatap bankaya, ÇekK'nın yürürlüğe girmesinden itibaren “*üç ay içinde*” yatırmaları veya “*aynı sürede*” şikayetten vazgeçilmesi halinde, kamu davasının ve cezanın bütün sonuçlarıyla kalkacağına öngörülmüş olması, yani zaman sınırlaması Anayasaya aykırıdır. İptal kararıyla, karşılıksız çek çekenlere, şartları yerine getirerek her hangi bir süreye bağlı olmaksızın, cezadan kurtulma olanağı sağlanmıştır.

Görüldüğü gibi, kanun koyucu, temelde özel hukuka ilişkin bulunan ve hiç bir yönü ile cezaî yaptırım ile korunmayı gerektirmeyen bir borcu ödemeyen ve bu eylemi de dolandırıcılık veya benzeri bir suçu oluşturmayan kişiyi, beş yıla kadar hapisle cezalandırmaktan rahatsızlık duymuştur. Bu sebeple kanun koyucu, kanunu sıkça değiştirmiş, mahkemeler, mahkûmiyet kararlarını güç vermiş, Anayasa Mahkemesi ise, davayı ve cezayı kaldıran ödemeyi belli süreler içine sıkıştıran ibareleri iptal etmiştir. Cezayı gerektiren karşılıksız çek sayısı onbinlerle ifade edildiği ve giderek sayı yükseldiği için rahatsızlık gün geçtikçe daha fazla hissedilmektedir. Onun için, kesinleşmiş hatta infazına başlanmış hapis cezalarının kaldırılmasının kapısı her zaman açık tutulmak istenmektedir. Bu nedenle, borcun ekleriyle birlikte ödenmesi halinde, kesinleşmiş hatta infaz edilmeye başlamış olsa bile, ceza, şikayetçinin muvafakati aranmaksızın kaldırılmaktadır. Zaten TBMM'deki değişiklik tasarısı da, karşılıksız çekin hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmasına son vermeyi amaçlamakta, ancak alacaklılar tarafından tepki ile karşılanmakta, böyle bir değişikliğin alacakları tahsilini “mafya”ya bırakmak anlamına geleceği ifade edilmektedir.

² RG, 13.11.1997, 23619.

3. Uzun süreden beri üzerinde çalıştığım, bu konu ile ilgili makalemi değerli arkadaşım *Prof. Dr. Aysel Çelikel*'e sunulan, her yönü ile hak edilmiş, Armağan'a vermekten özel bir mutluluk duyuyorum. Makalenin amacı halen TBMM'de bulunan değişiklik tasarısını açıklayıp değerlendirmek, getirdiği sistemin yanında veya karşısında yer almak olmayıp, gün geçtikçe çoğalan ve mahkemeleri altından kalkılamaz duruma getiren "*karşılıksız çek*"i, büyük ölçüde kontrol altına almaya yardım edeceğine inandığım bir öneriyi tartışmaya açmaktır.

II.

1. Karşılıksız çek keşidesini artıran sebeplerin başında *ileri keşide* (düzenleme) *tarihli çeklerin* geldiği görüşümdedir. Uluslararası uygulama ile yabancı ve yerli doktrinde, Fransızcadaki karşılığı dikkate alınarak, "*post-date çek*" diye adlandırılan, Türkiye'de piyasa dilinde *vadeli çek* şeklinde anılan, bu tür çekler, ülkemizde hem çeki yozlaştırmış hem Damga Vergisi Kanunu ("DVK")' nun tanıdığı bir istisnanın kötüye kullanılmasını tahammül edilmez bir düzeye yükseltmiş, hem bono ile poliçenin ikinci plana atılmasına neden olmuş, hem de karşılıksız çeklerin inanılmaz sayılara ulaşmasına yol açmıştır.

2. İleri keşide tarihli çek, çekte esaslı bir şekil unsuru olan "*keşide tarihi*"nin gerçeğe uymadığı, yani senedin, keşide edildiği günün tarihini değil, fakat ileride gelecek bir günü "*keşide tarihi*" olarak içerdiği çektir. Meselâ, 20 Nisan 2001 tarihinde keşide edildiği halde çeke bu tarih atılmaz, aksine keşide tarihi olarak 5 Eylül 2001 yazılırsa, "*ileri keşide tarihli*" (vadeli) bir çek düzenlenmiş olur. Keşide tarihinin ileriye götürülmesiyle, çek görüldüğünde ödenen bir kıymetli evrak olmasına, buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış sayılmasına (TK m. 707.1), bu hüküm emredici nitelik taşımasına, yani çekte "*vade*" bulunamamasına rağmen; bu suretle çeke âdeta vade konulmuş gibi olur. Çünkü gerçek keşide tarihiyle, çeke yazılan, ancak gerçek olmayan tarih arasındaki süre, keşideciye tanınmış bir vade rolünü oynar. İşte bu sebeple de Türk tatbikatında sözkonusu çek, dünya uygulamasında ifade edildiği üzere, *ileri keşide tarihli* veya *post-date çek* diye değil, fakat "*vadeli çek*" olarak adlandırılır ve tanınır.

3. İleri keşide tarihli çek, 1931 tarihinde Cenevre'de imzalanan, *Çeke İlişkin Tekdüze Kurallar Konvansiyonu* (CTK)' nda açık bir hükümlerle

(m. 28) geçerli sayılmış ve hüküm Türkiye dahil, Konvansiyona katılmış bütün ülkeler tarafından benimsenmiştir. Bugün bütün Avrupa ülkeleri bu çeki tanımaktadır. CTK'ya girmemiş bulunan İngiltere de ileri tarihli çeki geçerli kabul etmektedir (Bill of Exchange Act m. 13).

4. CTK sisteminde, bu tür çeklerin muhatap bankaya ödeme için ibraz edilmesi, içerdiği ileri keşide tarihine taşınmış değildir. Başka bir deyişle, bu tarihten önce hamilin çeki tahsil için bankaya ibrazı önlenmemiş, bu eylemi yasaklanmamıştır. Yani, keşideci korunmamıştır.

TK m. 707.(2) hükmünde aynen CTK'nın 28. maddesi gibi, "*Keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir*" demektedir. Bu hüküm, çeki keşide tarihi olarak, gerçek keşide tarihinin değil de ileri bir tarih konulmasına cevaz verdiği ve bu çekleri geçerli kabul ettiği gibi, daha da ileri gitmekte ve çekin, taşıdığı tarihten önce, yani daha bu tarih gelmeden muhatap bankaya ibraz edilmesine ve karşılığı varsa ödenmesine de müsaade etmektedir. Başka bir deyişle, TK gerçeğe uymayan keşide tarihine hoşgörü ile bakmakta, bu olguyu çekin geçersiz sayılması için bir sebep kabul etmemekte, böyle çeklere izin vermekte, bütün bu olanaklara ek olarak, lehtar veya çeki ondan devralan kişilerden biri, daha keşide tarihi gelmeden çeki bankaya ibraz ederse "vade"yi hiç dikkate almaksızın çekin ödenmesini öngörmektedir. ÇekK ise, TK m. 707 (2) hükmünün de ötesine geçmekte ve hükümde yer almayan bir varsayımı da düzenlemekte, ve "vade"sinden önce ibraz edilip de kısmen veya tamamen ödenmeyen çeki "*karşılıksız*" çek işlemine tâbi tutmakta, dolayısıyla hamile müracaat hakkı tanımakta ve karşılıksız çekin sahibini hapisle de cezalandırmaktadır. Gerçekten, ÇekK m. 16 (1) 'de "*ibraz süresi içinde veya üzerinde yazılı keşide tarihinden önce, 4 üncü maddeye göre ibraz edildiğinde, yeterli karşılığı bulunmaması sebebiyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar*" denilmektedir.

Böylece, TK. m. 707 (2) ile mehzaz CTK m. 28'te açıkça öngörülmemeyen, karşılıksız olma halini, ÇekK cezalandırmakta, yani bu kanun "*vadelî*" çeklerde "vadeden önce" ibraza cevaz vermek dışında, bir de "vadeden önce", yani ibraz tarihi gelmeden ibraz edilen çeklerde karşılıksızlığı, adaletsiz denilecek kadar uzun hapis cezasıyla tecziye etmektedir.

5. Bir özel hukuk borcunun ödenmemesinin müeyyidesi beş yıl hapis-

tir! Türk hukukunda bunun bir örneği daha yoktur. Bir özel hukuk borcunu ifa etmemek, kamu düzenini ilgilendiren, hileli iflâstan, vergi kaçakçılığından, emniyeti sùüstimalden ve evrakta sahtekârlıktan daha ağır cezaya bağlanmıştır. Kanun koyucu hem “vade”ye izin vermekte, hem de vadeyi dikkate almamaktadır. Çek taşıdığı tanzim tarihinden önce ödeme için bankaya ibraz edildiğinde, hamile çekin taşıdığı keşide tarihinin, yani “vade”nin gelmediği, itirazı yapılamamakta, senedin metninden anlaşılan bu defa ileri sürülememekte, hamile “vade”de müracaat etmesi söylenememekte; düzenleme tarihi hiç dikkate alınmaksızın karşılığı varsa çek bir zorunluluk olarak ödenmekte, yoksa hamile iade edilmemekte; aksine üzerine “karşılıksız” şerhi konulmakta, müracaat hakkı doğmakta ve keşideci diğer müeyyidelerle birlikte hapisle de cezalandırılmaktadır. Söz konusu varsayımda hukukî yaptırımlar bir yana hapis cezasını haklı gösterecek “hukukî”lik temelinin varlığı konusunda da hiçbir şüpheye düşülmektedir.

6. İleri keşide tarihli çekin geçerli sayılmasının sebebi, bir ödeme aracı olan bu senedin *istisnaen* kredi sağlayıcı bir rol oynamasına imkân tanımaktır. Nitekim, CTK'nın tartışmaları sırasında bu tür çekin geçersiz sayılması önerisi yapılmış³, ancak sonuçta çekin gereğinde kredi aracı gibi kullanılmasına olanak tanınmasının yararlı olabileceği görüşü kabul edilmiş, tarafların böyle bir çekin keşide tarihinden önce ödenmesini isteyebileceği de düşünülerek, kapıyı kapatmamak için hüküm “*ödenbilir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu sözcük TK. m. 707 (2)'ye “ödenir” olarak yansımıştır. Konvansiyona katılan delegelerin ileri keşide tarihli çekin *istisnaen* kullanılabilir olmaktan çıkması, hatta Türkiye'de olduğu gibi gerçek keşide tarihli çekin önüne geçmesi varsayımını düşünmedikleri muhakkaktır. Hiç bir hukuk düzeni bir istisnaya, normal bertaraf eden uygulanma olanağı sağlamaz, buna izin vermez, istisnanın yaygınlaşmasını sağlayıcı teşvikler öngörmez; istisnayı, adaletsiz cezalarla öne çıkarıp yüceltmez. Oysa, gerçek keşide tarihini taşımayan çekler Türkiye'de beş yıllık hapis cezasıyla adeta özel bir şekilde korunmuştur.

7. Bir Fransız mahkemesi 1945 tarihli kararında keşide tarihinden önce ödemeye ibraz edilip de karşılıksız çıkan ileri keşide tarihli çeke

³ POROY/TEKİNALP, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, genişletilmiş 14. bası, İstanbul 1999, No 314.

karşılıksız çek yaptırımlarını uygulamamış, keşideciyi sadece açık kalan tutarın yüzde altısı oranında bir cezaya mahkum etmiştir⁴. Alman tatbikatında durum şudur: hamil ileri tarihli çeki üzerindeki tarihten önce ödemeye ibraz etmişse, banka karşılık varsa ödemekte, yoksa, hiç bir işleme tâbi tutmadan senedi hamile iade etmektedir⁵. Hamil müracaat hakkını kullanamamaktadır. Yani Almanya'da doktrin ve uygulama, ileri tarihli çeki sadece keşide tarihinden önce ödeme yapılması olanağını sağlamakla yetinmektedir. Alman Federal Mahkemesi bir kararında, bir bankanın bir çok kez ileri keşide tarihli çekleri tahsile kabul etmesini, tevkil cirosunun, yani temsil yetkisinin kötüye kullanıldığı şüphesini uyandıran bir olgu olarak değerlendirmiştir⁶. CTK'nın dışında kalan İngiltere'de, Bills of Exchange Act, 1882'nin 13. maddesinin 2. fıkrasında ileri tarihli (post-dated) çeki geçerli saymış, ancak doktrinde ve mahkeme kararlarında, üzerindeki tarihten önce çekin hukukî durumunun açık olmadığı belirtilmiştir⁷. *Guest* ileri keşide tarihli çekin, üzerindeki tarihe kadar devir gibi çeşitli işlemlere tâbi tutulabileceğini; böyle bir çeki iyiniyetle iktisap edenin meşru hamil sayılacağı, ileri keşide tarihli olduğu için çekin şekil yönünden eksik ve düzensiz olmadığı, ancak bu tarihten önce ödenmek için ibraz edilemeyeceği, bu sebeple bu senedin çek olmayıp başka tür bir "araç" olduğu yolunda görüşler bulunduğunu belirtmektedir. Yazarın ifade ettiğine göre, ileri keşide tarihli çekler, keşide tarihine kadar ödenmesi mümkün olmayan bir bonoya benzetilmektedir. Diğer yandan, New South Wales Yüksek Mahkemesi Yargıcı, *Hodgson & Lee Pty. Ltd. v. Mardonius Pty. Ltd.* davasında, ileri keşide tarihli çek, belli veya belirlenebilir bir tarihte ödenmesinin öngörülmemiş olması sebebiyle, ibrazında ödenmesi gereken bir senettir, bu sebeple çektir sonucuna varmıştır⁸. Gene *Guest*, ileri keşide tarihli bir çeki dikkatsizlik sonucu ödeyen bankacının, hesap sahibini borçlandıramayacağını, çünkü çekin üstündeki tarihten önce ödeme yapmak hususunda bankanın vekâleti bulunmadığını, öderse bunu kendi

⁴ POROY/TEKİNALP (dn. 3), No. 314.

⁵ BAUMBACH/HEFERMEHL, *Wechselgesetz und Scheckgesetz* 21., neubearbeitete Auflage, München 200, SchG § 28, No. 2.

⁶ BGH WM 66 491

⁷ CHALMER & GUEST *on Bill of Exchange*, fourteenth edition, London 1991, 74.

⁸ GUEST (dn. 7), 75.

sorumluluğu altında yapmış olacağını belirtmektedir⁹. Görüldüğü gibi, çeşitli hukuklar ileri keşide tarihli çekleri kendi istisnaî ve dar alanı içinde tutmaya çalışmakta, onun, yaygınlık kazanacak, normal çeki, bonoyu ve poliçeyi bertaraf edecek tarzda gelişmesine imkân vermemektedirler. Hele Türk hukukunda olduğu gibi, cezaî yaptırımla güçlendirip, kullanımını teşvik etmemektedirler.

III.

1. Türkiye’de ileri keşide tarihli çeki düzenleyen TK m. 707 (2) hükmü, doktrinin, keşide tarihinden önce ibraz edilip de karşılığı kısmen veya tamamen bulunmayan çeki, karşılıksız çeki ilişkin hükümlerin mi uygulanması icap ettiği, yoksa, böyle bir çekin hamile iadesinin mi doğru olacağı konusundaki tereddütlerine, sorunun çözümünün mahkeme kararlarına bırakılmasının isabetli olacağı önerilerine ve “ödenir” sözcüğünün “ödenebilir” şekilde anlaşılması gerektiği konusundaki görüş birliğine¹⁰ rağmen, kanun koyucu tarafından amacını aşan bir tarzda yorumlanmış, ÇekK m. 16 (2) de bu yanlış anlayış üzerine oturtulmuştur. Bu yaklaşım, keşide tarihinden, yani “vade”den önce ibraz edilen çekin ödenmesi “zorunluğu”, karşılığı yoksa hamile hem hukukî hem de cezaî yaptırımların uygulanması gerektiği, bunun “doğal” olduğu şeklinde kendisini göstermiştir. Oysa, bu düzenleme hem “doğal” a hem de ortak hukuka, yani CYK’nın diğer ülkelerdeki uygulamasına açıkça aykırıdır.

Durumu düzeltmek için anılan hükmü doğru bir tarzda anlamlandırmak gerekir.

2. TK m. 707 (2)’de, “*Keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz edilen bir çek ibraz günü ödenir*” denilmektedir. Bu hükmü, keşide tarihinden önce ibraz edildiğinde, çekin karşılığı mevcut değilse, müracaat hakkı doğar ve çek takibe konulabilir, keşideci cezalandırılır şeklinde anlamayı haklı gösterecek herhangi bir sebep

⁹ GUEST (dn. 7), 604, 605.

¹⁰ KARAYALÇIN, *Ticaret Hukuku, III. Ticarî Senetler*, Dördüncü Baskı, Ankara 1970, 278; POROY, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, 2. Bası, 1965, s. 218 ve sonraki basılar; KALPSÜZ, *Hukukî Yönden Çek*, Ankara 1968, s. 90.

yoktur. Aksine, hükümde sadece, ibraz günü çek “ödenir” denilmiş (oysa aslı “ödenebilir”dir) bununla ödeme için keşide tarihinin bekle- nilmesine gerek olmadığı ifade edilmek istenmiştir. Ancak, mehzada tarafların iradesi açık değilse bu husus da keşideciye bırakılmıştır. Hükümün amacı “ödenir”i veya “ödenebilirliği” vurgulamak olup, öden- meme halinde “normal” çeklere ilişkin yaptırımları tatbik etmek de- ğildir. Bu yüzden, hükümde karşılıksızlık varsayımı düzenlenmemiş- tir. Zira bir borç “vadeden” önce istisnaen ödenebilir, ancak ödenmesi mecbur tutulamaz. Zaten kıymetli evrak hukukunda vadeden önce ödeme sorunsuz da değildir. Nitekim, TK m. 622 -vadeden önce öde- meyi zorunlu tutmak bir yana- “vadeden önce ödeyen muhatap, bu yüzden doğacak mesuliyeti kendisi üzerine almış olur” demektedir. TK m. 707 (2)’nin, vadeden önce ödemeye izin vermenin ötesinde öde- me zorunluğu getirdiği kabul edilse bile, bir borç “vade”den önce öden- mediği için hukukî müeyyideye tâbi tutulamaz. Hukukta böyle bir tersliğe cevaz yoktur; vade varsa ödemenin vadede yapılması normal, vadeden önce ifa ise istisnaî ve anormaldir.

3. Hal böyle iken, Türk kanun koyucu keşide gününden önce ödenmek için ibraz olunan çekin ibraz günü ödenmesi hükmüyle, yani TK m. 707 (2) ile yetinmemiş, ÇekK’nun 4. maddesinin birinci fıkrasına “çek- le işleyen hesabın bulunduğu banka şubesi, ibraz edildiği anda karşı- lığı bulunan çeki ödemek mecburiyetindedir” şeklinde TK m. 707 (2)’den daha güçlü, bir hükmü kanuna yerleştirmiş ve bunu da 16. maddenin birinci fıkrasında yer alan “üzerinde yazılı keşide tarihinden önce ... ibraz edildiğinde, yeterli karşılığı bulunmaması sebebiyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden kişiler bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar” hükmü ile perçinlenmiştir. Böylece, vadesinden önce ödenmeyen bir özel hukuk borcu hapis ile cezalandırılmıştır.

IV.

1. Bu suretle teşvik edilen hatta yüceltilen ileri keşide tarihli, yani “vadeli” çekin bono ve poliçeye üstün olan yanlarını kısaca sıralayalım:

a) Poliçe ve bonoda karşılıksızlık cezaya bağlanmamışken, karşılıksız çek bir yıldan beş yıla kadar hapisle tecziye edilmiştir. Karşılıksız çek suçu bir cürüm ve şeklî bir suçtur.

b) Poliçe ve bono binde 7,5 damga vergisine tabi (DVK.1 sayılı Tablo

III/2) iken çek olduğu için “vadeli çek” de bu vergiden muaftır. Oysa, muafiyetin sebebi çekte vade bulunmaması, çekin, bono ve poliçe gibi kredi değil, ödeme aracı olmasıdır. Gerçekte ise ileri keşide tarihi aracılığı ile “oluşturulan” vade çeki kredi aracı haline dönüştürmektedir.

c) Poliçe ve bonoda ödememe ancak noter protestosu ile belirlenebilirken, çekte, muhatap bankanın çekin üzerine “karşılıksız” şerhini koyması veya çek kendisine -çoğu kez tahsil için- ciro edilmiş bankanın karşılıksızlık halinde onu takas odasına tevdi etmesi gibi çok basit, masrafsız ve zahmetsiz yöntemler kabul edilmiştir.

d) Hapis cezası yanında, düzeltme yapılmadıkça çek çekilememesi, ve karşılıksız kalan tutarın %10 tutarında -gecikmiş faizi dışında- kanunî düzeltme tazminatı ile ödenmesi zorunluğu poliçe ve bonoda bulunmayan etkili yaptırımlardır.

e) Keşideci, çekin “vadeden önce” ibraz edebileceği tehdidi ile her zaman baskı altında tutulabilir ve ondan çeşitli tavizler alınabilir.

f) Vadeli çekin takibi de İcra ve İflas Kanunu'nun özel takip usullerine (m. 167 vd.) tabîdir.

Bu avantajlar karşısında kim “vadeli” çek değil de poliçe veya bono kabul edebilir?

2. Diğer yandan borçlu hem çoğu kez direnemediğinden, hem de keşide tarihine daha çok zaman bulunduğu düşüncesiyle, ağır müeyyideleri akla getirmedeğinden ve durumu çeki “vade”sinde sanki ödeyecekmiş gibi algıladığından ileri keşide tarihli çek vermekte sakınca görmemektedir. Her alacaklı “vadeli” çek istediğinden karşılıksız çekler gün geçtikçe çoğalmakta, sayıları düşünülemez rakamlara ulaşmakta, mahkemeler karşılıksız çek davalarının altında kalmış bulunmaktadır. Bu taşınamaz yüke, ileri keşide tarihli çekler ve bu tür çeklerin aynen karşılıksız “vadesiz” çekin müeyyidesine tabi tutulması sebep olmuştur.

V.

Soruna vadeli çekin geçersiz sayılması dışında bir çözüm bulunmalıdır. Çünkü Türkiye CTK'yı kabul etmiştir. Bu noktada Konvansiyona ters düşmek ve birliğin dışında kalmak doğru değildir. Burada iki çözüm düşünülebilir.

Birinci çözüm, ileri keşide tarihli çekin taşıdığı tarihten önce ibraz edilmesi halinde karşılığı varsa ödenebileceği, aksi halde çekin hamile iade edileceği, bu varsayımda hamilin karşılığı tespit ettiremeyeceği, dolayısıyla müracaat hakkını kullanamayacağı, ÇekK'nın, hiçbir yaptırımının uygulanamayacağı şeklinde ÇekK'nın değiştirilmesidir. Bu çözümde, ileri tarihli çeke, keşide tarihinden itibaren süresi içinde ibraz edildiği ve gene kısmen veya tamamen karşılıksız çıktığı takdirde karşılıksız çeke ilişkin TK, ÇekK ve İİK hükümlerinin uygulanacağı belirtilebilir. Bu çözüm için ÇekK'nın 4 ve 16. maddeleriyle bağlantılı diğer maddelerinin değiştirilmesi yeterlidir. TK. m. 707'de bir değişiklik yapılması gereksizdir.

İkinci çözüm, çekin ileri keşide tarihli olduğunun isbatı halinde, isterse keşide tarihinden itibaren süresi içinde ibraz edilmiş olsun karşılıksız çeke ÇekK'nın karşılıksız çeke ilişkin hükümlerinin uygulanmamasıdır.

Kanaatimce, çözümlerden ikisi de karşılıksız çeklerin sayısının bir hayli azaltılmasında etkili olabilir; ikisi de CTK'ya uygundur. Ancak, birincisi bugünkü sistemden yumuşak bir ayrılma niteliğindedir, ikincisi ise, birincisine nazaran, ileri keşide tarihli çek talebini daha fazla azaltabilecek daha radikal bir çözüm olup, amaca daha iyi hizmet eder niteliktedir.